

En Sudburyskola i Sverige – vad innebär det?

Nedan presenteras en del vanliga frågor och vi ger våra svar utifrån hur vi ser på Sudburymodellen. Avslutningsvis kommer en till förklaring till varför vi tycker Sverige borde ha en Sudburyskola.

1) Om eleverna själv väljer sina aktiviteter, kommer de då göra någonting alls?

Det är möjligt att några väljer att inte göra så mycket i början. Dock, två saker bör betonas här. För det första måste den som tror sig veta hur eleverna tänker dra sina slutsatser med maximal försiktighet. Det är väldigt svårt att veta vad detta "icke görande" faktiskt har för betydelse för eleven. Det kan vara många saker som är på gång, till och med att det är bara ett steg i en hel process som vi som iakttagande inte har varit med om.

För det andra, att vara uttråkad har också sin funktion. Det är drivkraften som gör att man tänker på vad man faktiskt vill göra, att man börjar leka eller göra något nytt, eller att man börjar undersöka sina önskemål ordentligt. Att bli tillsagd vad man ska göra, vilket sker mest hela tiden i en vanlig skola, det hjälper föga för att öka ens självförståelse. Tvärtom saknar vi oftast intresse för det vi är tvungna att göra. Det leder snarare till att vi drar ut på uppdraget som en sorts protest. För att kunna utveckla förståelse av det som är viktigt för oss, behöver vi två ingredienser till att börja med: tid och självstyre.

2) Om eleverna blir vana vid att inte ha ett schema och inte heller någon som bestämmer över dem, kommer de då inte ha svårt att anpassa sig till de flesta arbetssituationer senare i livet?

När man börjar arbeta gör man det av egen vilja. Det är självklart att det finns regler som måste följas och en struktur som man måste anpassa sig till. Med andra ord är det ett medvetet val som man tar som vuxen. I den forskningen vi tagit del av har Sudburyelever inte alls haft någon svårighet att förstå detta – tvärtom. De har utvecklat en klar idé av vad de vill göra och en stark känsla av självtillit vilket gjort dem väldigt uppskattade som anställda.*

3) Om eleverna inte är tvungna att läsa in saker, kommer de då inte missa en del viktiga kunskaper som de annars inte skulle upptäcka?

Bakom denna fråga ligger föreställningen att människor måste tvingas att lära sig eftersom deras egen nyfikenhet inte räcker till. Eller så tror man att eleverna saknar egen förmåga att urskilja det väsentliga och att andra måste bestämma åt dem vad som är viktigt. Det har visat sig elever i Sudburyskolor lär sig saker så snart de förstår varför något är viktigt.

Människor är dynamiska - vi utvecklas hela tiden och att lära nytt är ett ständigt krav i livet. Ofta säger folk, "om inte jag hade varit tvungen att göra så och så, skulle jag aldrig ha upptäckt det ena eller det andra." Det må ha varit så, men det är ett svagt argument för att tvinga människor mot deras vilja. Sanningen är att

man aldrig vet vad som skulle ha hänt annars - det är fullt möjligt att man upptäckt det värdefulla genom någon annan väg. Frågan om vad som är viktigt är väldigt subjektiv. Dessutom innehåller en läroplan (oftast tänkt som Den Viktigaste Kunskapen) bara en liten del av kunskapen inom varje område. Denna begränsade kunskap har valts efter kriterier som kan ju ifrågasättas. Om eleverna inte inser värdet av det aktuella ämnet eller de kunskaper läraren tycker är viktiga är det slöseri med tid att tjata. Där eleverna själva bestämmer över sin tid har det visat sig att de lär sig när de inser att kunskaperna krävs för att komma vidare - och att de då lär sig väldigt fort. En sådan skolgång utvecklar kunskaper som varar hela livet ut och utgör en stabil grund för livets kommande erfarenheter.

4) Varför ha en Sudburyskola som kanske bara passar för några, men inte alla? Skolan måste vara lika för alla, eller?

Det är helt rätt att samma skolform inte passar alla - varken Sudburyskolor eller andra. Eleven måste få välja själv. Att skolan ska vara lika för alla är ett omdiskuterat påstående. Vi tycker att skolan inte kan vara - och har aldrig har varit - lika för alla. För att ta bara ett citat som stöd: "med hänsyn till målets [lika rätt till utbildning] komplexitet - lika tillgång, lika möjlighet, lika mål, lika undervisning, lika resultat, lika bedömning och lika utfall, lika utbildningslängd, rätt till utbildning efter förutsättningar och individers olikheter i begåvning och intresse, samt arbetslivets olikartade behov - måste man trots allt till slut ge de studerande olika utbildning." Lindensjö & Lundgren, Utbildningsreformer och Politisk Styrning, 2000, s. 88. Och i sammanfattning: " 'idealet om lika möjligheter' i praktiken är omöjligt att förverkliga." Ibid.

Staten må försöka lagstadga om en enhetlig skola, men eftersom det finns otroligt många variabler, som elevernas personliga egenskaper och bakgrund, lärarens förmåga och olika pedagogiska metoder är det inte möjligt att skolan är lika över hela landet. Det är en utopi. Alla människor är inte lika. Vi har olika intressen, olika förmågor och olika sätt att lära oss.

Politiker säger ofta att barnen har lika rätt till utbildning, och särskilt idag tolkas detta som att staten har rätt att hindra valfrihet. Däremot står det klart i EUs stadgar om de Grundläggande Rättigheterna:

"Friheten att inrätta undervisningsanstalter med iakttagande av de demokratiska principerna och föräldrars rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa, filosofiska och pedagogiska övertygelse ska respekteras enligt de nationella lagar som reglerar utövandet av dessa rättigheter."

Men i enhetlighetens namn är det i Sverige ej tillåtet att:

- hemundervisa sina barn
- bedriva en äkta Waldorfverksamhet (och inte heller utbilda lärare till sådana skolor)

- etablera en Sudburyskola

5) Om eleverna inte får de baskunskaper som nämns i läroplanen, då blir de väl handikappade i jämförelse med sina konkurrenter på arbetsmarknaden och vid ansökan till högskolan?

Det är inget som hindrar en elev att ta till sig samma baskunskaper som elever i kommunala skolor. Ta ett exempel i USA. Om en Sudbury-elev vill komma in på en viss högskola, och eleven vet att hon måste klara av en viss nivå i SATS-proven (ett slags standardprov) för att komma in, då får eleven göra dessa prov. De söker upp och övar kunskaper som krävs för att klara proven.* Ett exempel på hur elever tar ansvar för sitt lärande. Om och om igen är det samma sak som visar sig: när en elev väl har bestämt sig för att läsa vidare, eller arbeta med ett visst yrke, så tar de stegen som är nödvändiga för att lyckas. Med egen viljekraft och väl utvecklad självtillit kommer de långt. Många av oss har svårt att föreställa oss att eleverna faktiskt kan, eftersom vi är så vana med att bestämma allting åt dem under hela deras skolgång. Det är viktigt att våga lita på barn.

6) Frihet är ett vackert ord, men har det med det verklighetens liv att göra?

Många tycker att det låter som semester. Barnen får göra som de vill och kommer inte lära sig något värdefullt. Det är förståeligt att man tänker så - eftersom vi har alla gått i den auktoritära skolan är det svårt att tänka sig hur man skulle kunna bete sig i en Sudbury-miljö. Om man funderar lite närmare så visar det sig att det kanske inte är så enkelt som vid första påseendet.

Är det verkligen så lätt för en elev att själv bestämma hur man ska spendera sin tid - alltså, dag efter dag, utan att ha någon vägledande vuxen med sig hela tiden? Hur skall eleven samarbeta med andra människor? Eller inse vad hon verkligen vill och hur målet ska uppnås? Är det så lätt att stå på sig och framföra sin egen åsikt kring de viktiga frågor i skolan som påverkar henne varje dag? Det är faktiskt svårt att lära sig hur man argumenterar och inte håller med och ändå fortsätter vara vänner. Det är svårt för en ung människa att skilja vad man själv vill från vad man tror sig vilja eller vad vänner eller föräldrar vill. Det kan vara en utmaning att gå i en skola som de flesta tycker är annorlunda eller helt fel. Att möta en sådan utmaning är precis det som gör en människa ansvarsfull, omtänksam och fylld av självtillit som vuxen.

7) Det låter som krig mot lärare...Är det så?

Trots att en Sudburyskola kan ses som motsatsen till "vanliga" skolor, och att de som brinner för modellen oftast har mycket att säga emot skolväsendet, är det viktigt att klargöra att det inte innebär att upphäva behovet av läraren i sig. Varken stiftelsen eller de inblandade fördömer dem som arbetar i skolsystemet. Sanningen är att det finns många mycket inspirerande lärare som arbetar väldigt hårt, ofta under svåra förhållanden, för att eleverna ska kunna få bättre möjligheter i framtiden.

Varför borde Sverige ha en Sudburyskola?

En baksida med en välfärdsstat är att staten tillåter sig rätten att utöva stark påverkan av sina medborgare. Det är priset för den välfärd som staten skänker medborgarna. Ur den synvinkeln är det outtalade avtalet mellan staten och individen mycket djupt förankrat i svensk kultur. Eller som andra uttryckt det:

Inbäddade i idéerna om det goda samhället ligger föreställningar om social ordning och hur denna ordning ska bevaras och förstärkas. Inom allt välfärdsarbete utbildas en uppsättning normer och tekniker för att avvärja attityder och beteenden som, reellt eller potentiellt, stör denna sociala ordning. [...] De välfärdsstatliga rättigheterna blir därmed förbundna skyldigheten att låta sig genomlysas, granskas och korrigeras. Börjesson, Palmblad och Wahl - I skötsamhetens utmarker, 2005, s. 29-30.

Det är just skolan som tydligt står för mycket av denna granskning och korrigerande och där lär man medborgarna att acceptera detta. Det är inte bara elevernas akademiska förmåga som granskas utan också deras sociala beteende och vad de gör på fritiden. Mycket av den pedagogiska forskningen handlar om politiken och psykologin som ligger bakom denna korrigerande och sortering. Skolinspektionen ser till att skolornas granskningar utförs i enlighet med givna direktiv.

Att förvänta sig få lov att etablera en skola där det inte finns någon granskning alls, är nästan otänkbart. Detta i sig borde väcka tankar. Vi kan ifrågasätta statens roll i utbildningen, och undra var gränsen ligger för statens rätt att bestämma över sina medborgare. På vems villkor är rätten grundad? Vem tjänar den?

I sin artikel publicerad 2004 i *Pedagogisk forskning i Sverige*, skrev Angerd Eilard "Att betona konsensus och likhet är ett typisk drag i den jämlika svenska kulturen."

Det är inte bara skolan som bör vara enhetlig, utan även individer - så långt det är möjligt. Man vill helst inte stå ut på något sätt, varken bra eller dåligt. Detta tankesätt passar inte riktigt in i en Sudburyskola. Hela meningen med att eleverna tar ansvar för sitt lärande och har rätten att påverka hur skolan drivs, är till för att eleverna skall kunna utveckla sitt eget sätt att tänka. Att avgöra vad som är det som är viktigt för mig. Varför vill jag det? Hur uttrycker jag det? En Sudburyskola skulle kunna verka som en frisk fläkt i den svenska kulturen. Jantelagen gör ingen lycklig.

Det finns fördelar och nackdelar med alla kulturer. Bland de många fördelarna med den svenska kulturen ser vi en lång tradition av demokrati och frihet till självbestämmande som böndernas urgamla sätt att sköta saker själva och hitta egna lösningar. Det är en tradition som ligger till grund för Sveriges gynnsamma klimat för uppfinningar och innovationer och den självklara känslan många har av att vi lever i ett samhälle där vi ser till det gemensamma bästa. Dessa är några anledningar till att vi tror att Sverige kan vara ett mycket lämpligt land för en

Sudburyskola, trots att modellen går rakt emot dagens politiska styrning av skolan.

I Regeringsformen står det tydligt: *all offentlig makt i Sverige utgår från folket*. Kan det finnas ett bättre ställe att förstå detta än i en Sudburyskola? Den ger samma demokratiska rättigheter till barn som vuxna har. Det finns tre viktiga anledningar till detta:

1. Barn är människor. Alltför ofta i vårt samhälle saknar barn självbestämmanderätt.
2. Människor är duktiga att utveckla sig och vill lära det som är viktigt för dem och behöver inte bli tillsagda av andra vad som är bra för dem.
3. Bästa miljön för att lära ut demokrati är en skola som drivs demokratiskt, där barnen arbetar och bestämmer tillsammans med personalen och rektorn. Demokrati måste upplevas, på riktigt.

Vi hoppas att det som skrivits här förklarar lite varför en Sudburyskola är en väldigt bra förberedelse för livet som vuxen i ett demokratiskt samhälle. Av allt det som skrivits om Sudburyskolorna visar det sig att eleverna som vuxna har tillägnat sig värdefulla personliga egenskaper som kommer deras samhälle och arbetsliv till del. De har utvecklat en stark känsla av självförtroende till gagn för alla i deras närhet livet ut.

© Stiftelsen Sudbury Sverige, 2011

*Många undersökningar har gjorts på elever som gick på Sudbury Valley School, som handlar om hur de upplevde deras skolgång, och hur det gick för de efteråt - med högskolan, yrkes- och arbetslivet, samt familjelivet. Resultaten har samlats i en del böcker, som till exempel *Legacy of Trust* och *The Pursuit of Happiness*. Den sistnämnda går även att hämta från deras hemsida som eBook.